

Anekdoten en processen. *Made by the Office for Metropolitan Architecture: an Ethnography of Design*, Albena Yaneva

Het gerucht doet al jaren de ronde: Rem Koolhaas is geen geniaal architect. Hij kan zelfs niet tekenen. Hij heeft zich binnen OMA met de juiste en getalenteerde mensen kunnen omringen, maar zelfs dan kan er van klassieke ontwerparbeid geen sprake meer zijn. Er wordt door zoveel mogelijk mensen geproduceerd, en vervolgens door Koolhaas geselecteerd en bekritiseerd – zo komt een ontwerp van OMA tot stand. De Britse architectuurdocente Albena Yaneva heeft een boek gewijd aan die werkwijze. Ze noemt het ‘een ethnografie van het ontwerp’ en ze spreekt van ‘ontwerpervaring’. Wat in de kantoren van OMA gebeurt, is volgens haar uniek en uitermate belangrijk, maar het wordt al decennia lang over het hoofd gezien. Onder de titels ‘Voices’ en ‘Stories’ laat Yaneva medewerkers van Koolhaas aan het woord, en reconstrueert ze de avonturen op de Rotterdamse werkvloer. Zo is er het verhaal van Olga, die op een dag een rondedansje maakt met de maquette van het NATO-gebouw. Alain verveelt zich en besluit een flesje pepsi-cola in schuim te gieten: het ontwerp voor het Astoria-hotel is geboren. En Rem zelf is het beu om altijd maar weer met dat blauw schuim geconfronteerd te worden, waarin de talloze maquettes zijn uitgevoerd. Hij wil wit schuim! Dat blijkt in Nederland moeilijk verkrijgbaar, en dus wordt de gigantische voorraad blauw schuim wit geschilderd.

Amusant, onthullend, leuk, misschien interessant. Het merkwaardige aan dit boek is echter dat Yaneva deze anekdoten en processen opblaast tot de kern van OMA’s oeuvre. Op basis van een nogal opportunistische lezing van het werk van de Franse wetenschapsantropoloog Bruno Latour, noemt ze alles wat voordien over het werk van OMA is beweerd, futiel en gratis. Theoretische, sociologische, kunsthistorische, existentiële, literaire of biografische studies van de architectuur van Koolhaas grijpen volgens haar jammerlijk naast de kwestie. Men kan, zo beweert Yaneva letterlijk, deze architectuur niet *begrijpen* zonder aandachtig naar de verhalen van de talrijke werknemers van OMA te luisteren.

Het is nog maar de vraag wat het begrip van architectuur dan nog waard is. Natuurlijk gaat er een even geheimzinnige als banale werkelijkheid schuil achter de totstandkoming van een gebouw. De manier waarop in dit boek over architectuur wordt geschreven, doet al echter al snel de vraag rijzen: waar verliezen wij toch zo intensief onze tijd mee? Is het eigenlijk wel goed voor het begrip of de appreciatie van bijvoorbeeld de Casa da Musica als we weten dat dit prachtige gebouw een uitvergroting is van een nooit tot stand gekomen woningontwerp? Hoe kunnen de sociologische mechanismen en de al te menselijke methodes binnen het bureau van OMA ooit opwegen tegen de ervaring van de architectuur in de buitenwereld? Zoals architectuur bewoond en naar goeddunken gebruikt mag worden, zo moet ook het interpreteren van en het vertellen over architectuur mogelijk blijven, los van de ontstaansgeschiedenis van een ontwerp. Een ontwerp wordt telkens opnieuw gemaakt van zodra het de werkvloer verlaat. ‘Begrijpen hoe betekenis ontstaat, is niet hetzelfde als betekenis produceren,’ zei Koolhaas daar zelf over in een interview in 2004. ‘Daar is iets essentieels wat ontsnapt.’ Met het soort begrip dat dit boek oplevert, wordt architectuur nog onbelangrijker dan ze vandaag al lijkt te zijn. En de architectuur van OMA had met dit soort architectuurbeschouwing nooit de terechte status verworven die ze vandaag bezit.

Christophe Van Gerrewey